

גדר ברכה שאינה צריכה שיטת מורנו הגאון מארי יוסף קאפח זלה"ה

ידועים דברי חכמינו ז"ל, שאסור באיסור חמור לברך ברכה שאינה צריכה, כדברי ר' יוחנן וריש לקיש האומרים שכל מי שמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום "לא תשא"¹. וכן העלו הפוסקים להלכה, כגון הרמב"ם ז"ל² ומרן בשולחן ערוך³, אלא שנחלקו רבותינו הראשונים והאחרונים אם איסור ברכה שאינה צריכה הוא מדברי תורה או שמא מדברי חכמים.

בתשובה קצרה זו נעסוק בגדר ברכה שאינה צריכה אליבא דהרמב"ם ושיטת מו"ר הגאון זצ"ל. והנה אף על פי שלכאורה, הדברים פשוטים בדברי רבנו הרמב"ם, והבינו רבים וטובים שמו"ר הגאון זצ"ל סובר בדעת רבנו ז"ל שאיסור ברכה שאינה צריכה מן התורה, נראה אחר העיון בדבריו היטב הדק הדק היטב לומר דברים חדשים שהם עתיקים. ובזכות שנתרבו חובשי ספסלי בית מדרשו של רבנו הרמב"ם ומו"ר הגאון זצ"ל שאינם מקבלים את הדברים כמובן מאליו, אלא שואלים ומקשים מתוך כבוד ובלא משוא פנים, נתחדשה הלכה זו בבית המדרש.⁴

מקור הדין בגמרא ובראשונים

איתא בגמרא:⁵

ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא.

* עיקרו של מאמר זה פורסם בחוברת "אלה אזכרה", בהוצאת קהילת קודש "יד יוסף", הדר גנים, פתח-תקווה, תמוז ה'תש"ע, במלאות עשור לפטירת רבותינו הגאונים מארי יוסף קאפח ומארי יוסף צובירי זלה"ה, והוא נדפס עתה בפנים חדשות.

1 ברכות לג ע"א.

2 הלכות ברכות, פרק א, הלכה טו.

3 סימן רטו, סעיף ד.

4 עיין ברכת משה, פרק א, סעיף כא, ובהערותנו ברכת מלך, מה, בשם הרה"ג אברהם חמאמי שליט"א. נצרכתי לעיין בסוגיה זו שוב עקב שאלת ר' רביב מדמוני הי"ו. יהי שכרו כפול מן השמים.

5 ברכות לג ע"א.

ולא נתבאר בסוגיה אם מדובר בדרשה גמורה או באסמכתא בעלמא. רבותינו הראשונים הביאו גמרא זו להלכה, כגון הרמב"ם. וזה לשונו:⁶

כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמן.

ומעין זה מצינו בשאלתות לרב אחאי גאון (פרשת יתרו, שאילתא נג), ברי"ף לברכות (לט ע"ב בדפי הרי"ף), בפסקי הרי"ד⁷ (ברכות לג ע"א), בספר מצוות גדול⁸ (עשין, סימן כז), בתניא רבתי⁹ (סימן ל), בספר הבתים¹⁰ (הלכות ברכות, שער ראשון, סעיף יב), בכל בו¹¹ (הלכות תפילה, סימן יא) ועוד – שכל הראשונים הללו הביאו את דברי הגמרא בלא לומר אם איסור ברכה שאינה צריכה הוא מן התורה או מדברי חכמים.

מאידך מצינו שחלק מרבותינו הראשונים כתבו בהדיא שאיסור ברכה שאינה צריכה הוא מדברי חכמים, וקרא אסמכתא בעלמא הוא, ואיסור דאורייתא "לא תשא" מיירי שמזכיר שם שמים שלא לצורך ברכה.¹² ומרן שולחן ערוך העתיק את לשון רבנו הרמב"ם להלכה.¹³ וכדי לברר את הדברים בעיון, נביא שוב את דברי רבנו הרמב"ם.

בירור דברי רבנו הרמב"ם

כשנשווה את דברי רבנו, "כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמן", עם הגמרא, נמצא שהוסיף

- 6 הלכות ברכות, פרק א, הלכה טו.
- 7 מוה"ר ישעיה דטארני [הזקן] ז"ל (1180–1250).
- 8 ספר מצוות גדול למוה"ר משה ב"ר יעקב מקוצי ז"ל, מחכמי צרפת (1190–1260).
- 9 לא נודע מי מחברו. **מיוחס** לאחד מגדולי הראשונים בן דורו של שיבולי הלקט, מוה"ר צדקיה הרופא ז"ל, מהר"ם בר' ברוך מרוטנבורג ז"ל, וסמוך לדורם של בעלי התוספות.
- 10 מוה"ר דוד ב"ר שמואל הכוכבי ז"ל, בן דורו של מוה"ר מנחם המאירי ז"ל, מחכמי פרובנס.
- 11 לא נודע מי מחברו. יש מי שייחס אותו למוה"ר יצחק בר ששת ז"ל, הלוא הוא הריב"ש, יש מי שייחס אותו לספר "הנייר", ויש מי שייחס אותו למוה"ר שמריה ב"ר שמחה ז"ל או למוה"ר יוסף ב"ר טוביה ז"ל. עיין כל בו, מהדורת הרב דוד אברהם, חלק ראשון, עמ' 1–2 ובהערותיו.
- 12 עיין: תוספות, ראש השנה לג ע"א, ד"ה הא; רא"ש לקידושין בשם רבנו תם, פרק א, סימן מט; תלמידי רבנו יונה, ברכות לט ע"א, ד"ה כל המברך; ספר החינוך, מצווה ל; שו"ת הריב"ש, סימן שפד ועוד.
- 13 סימן רטו, סעיף ד. ועיין שירי כנסת הגדולה, למוה"ר חיים בנבשת ז"ל, אורח חיים, סימן תצה, הערות על הבית יוסף, אות ה: "שידוע הוא שהספר ההוא מיוסד כולו על פי סברת הרמב"ם ז"ל, דמריה דארץ המערב היה, ובספר הזה סתם הכל על פי סברת הרמב"ם ז"ל, דנהיגי בארץ המערב כותיה". ועיין שו"ת שמ"ש ומגן להגר"ש משאש זלה"ה, ראב"ד מקודש בעיה"ק והמקדש, חלק ג, סימן פו, האומר שכשכותב מרן "ולהרמב"ם כך וכך" כן היא דעתו.

לדברי הגמרא את המילים "והרי הוא כנשבע לשוא". והעיר מו"ר הגאון זצ"ל על תוספת זו בדברי רבנו. וזה לשונו:¹⁴

זוהי הוספה של רבנו, ומינה משמע שברכה כתקנה לבטלה לוקה עליה מן התורה אם התרו בו [...] וכן כתב הרב מנחת חנוך, מצוה ל, דלדעת רבנו לוקה. עיין שם שהאריך ומקשה מההיא דתמורה [דף ג-ד משמע אמנם שמוציא שם שמים לבטלה דאורייתא אלא שעובר על עשה בלבד. עיין שם בזה. גם בני דוד [ד' ע"א]¹⁵ כתב: משמע דעובר מדאורייתא. וכן הוא פשטא דתלמודא בתמורה [דף ד, ודלא כהתוספות ראש השנה [לג ע"א, ד"ה הא] והרא"ש פרקא קמא דקדושין [סימן מט]. ועיין במה שכתב רבנו בהלכות מילה¹⁶ ובסוף הלכות אלו¹⁷ ובהלכות דמאי (פרק ט דמעשרות)¹⁸ ובהלכות ציצית¹⁹ ובהלכות קרית שמע גבי ספק קרא קרית שמע.²⁰ עיין שם. ונראה דמה שכתב רבנו כנשבע לשוא לאו למימרא דלוקה,²¹ אלא לומר דאסורא דאורייתא הוא, ושויין שתייהן לענין שהשומע שבועת שוא או ברכה לבטלה בזדון, חייב השומע לנדות את הנשבע לשוא או את המברך ברכה לבטלה, וכמו שכתב בפרק יב שבועות הלכה י.²² ולא קשיא מידי קושית המנחת חנוך, דלא כתב רבנו דלוקה. וכל ההקש וההשואה היא רק לענין זה.

ועיין שם שהעיר על תשובת רבנו לחכמי לוניל.

לביאור הדברים אעלה את שאלת "מנחת חינוך" (מצווה ל, אות ח) על דברי הגמרא בברכות (שם) והרמב"ם בהלכות ברכות פרק א, הלכה טו, שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר על לאו ד"לא תשא", והרי מי שמעיין היטב בדברי הגמרא בסנהדרין נו ע"א

- 14 שם, ציון לט. בדברי מארי זלה"ה פתחתי את ראשי תיבות והוספתי מקורות בסוגריים מרובעים.
- 15 למוה"ר דוד פאלקון ז"ל, נדפס בקושטא שנת תצ"ח. ועיין בן ידיד, למוה"ר ידידיה שמואל טארוקה ז"ל, בפירושו לרמב"ם, הלכות ברכות, פרק א, הלכה טו, הדוחה את דברי הרב בני דוד ז"ל.
- 16 פרק ג, הלכה ו: "וכן אנדרגיגוס אין מברכין על מילתו מפני שאינו ודאי".
- 17 הלכות ברכות, פרק יא, הלכה יח [טז]. וזה לשונו: "ולעולם יזהר אדם מברכה שאינה צריכה".
- 18 הלכה ד: "כשמפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני אין מברכין עליהן, לפי שהוא ספק".
- 19 נראה שכוונתו למה שכתב רבנו בהלכות ציצית, פרק ג, הלכה י: "נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הציצית מן התורה [...] ונשים ועבדים שרצו להתעטף בציצית, מתעטפים בלא ברכה. וכן שאר מצות עשה שהנשים פטורות מהן, אם רצו לעשות אותה בלא ברכה, אין ממחין בידן". עיין שם.
- 20 פרק ב, הלכה יג: "ספק קרא קרית שמע ספק לא קרא, חוזר וקורא, ומברך לפניו ולאחריה".
- 21 עיין הלכות סנהדרין, פרק יט, הלכה ד, שמניין הלאוין שאין בהן לא כרת ולא מיתת בית דין שלוקין עליהן הוא מאה ושישים ושמונה. ושם, בלאו קלה, כותב רבנו: "הנשבע לשוא".
- 22 הלכה ח [ט]: "השומע הזכרת השם מפי חברו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שברך ברכה שאינה צריכה, שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא, כמו שבארנו בהלכות ברכות, הרי זה חייב לנדותו". ושם הלכה ט (י): "במה דברים אמורים? בשהיה הנשבע הזה או המברך להבטלה מזיד. אבל אם היה שוגג ולא ידע שזה אסור, אינו חייב לנדותו".

ובתמורה ד ע"א יראה נכוחה דהמוציא שם שמים לבטלה אינו עובר בלאו, והוא רק באזהרת עשה: "את יי אלהיך תירא". ומעין זה מצינו במסכת תמורה שם:

אלא אי אמרת מוציא שם שמים לבטלה אזהרתיה מהיכא, אלמה לא, והכתיב "את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד". ההוא אזהרת עשה הוא.

נמצא שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר על עשה ועל לא תעשה, ולא ד"לא תשא" הוא רק בדרך שבועה אפילו על דבר אמת, כגון הנשבע על האבן שהיא אבן. לכן, כיוון שברכה שאינה צריכה אינה נאמרת דרך שבועה, לא נהיר מדוע הגמרא והרמב"ם נקטו שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר על "לא תשא", הרי היו צריכים לומר שהוא עובר על מצוות עשה: "את יי אלהיך תירא". עיין שם שנשאר בצריך עיון.

בירור דברי מו"ר הגאון ר"י קאפח זצ"ל

אלא יש לברר למה אומר מו"ר הגאון זצ"ל בדעת רבנו שאחר שדייק מדבריו שמי שמברך ברכה לבטלה לוקה, אם התרו בו, אומר:

ונראה דמה שכתב רבנו כנשבע לשוא לאו למימרא דלוקה, אלא לומר דאסורא דאורייתא הוא, ושויין שתיהן לענין שהשומע שבועת שוא או ברכה לבטלה בזדון חייב השומע לנדות את הנשבע לשוא או את המברך ברכה לבטלה.

כלומר, מו"ר הגאון זצ"ל משווה בין דין ברכה שאינה צריכה לשבועה ואומר שהצד השווה לשתייהן הוא הנידוי, ולא המלקות, וזה אינו כמו שכתב בראש דבריו, שגם בברכה שאינה צריכה לוקה כבשבועה. ובספר "ברכת משה"²³, הבאנו את הערת הרה"ג אברהם חמאמי שליט"א, שלכאורה מארי סותר את עצמו, אך העיר ששאל בזה את מו"ר הגאון זצ"ל, והשיב לו שהעיקר שאינו לוקה, כמו שכתב "מנחת חנוך" בתירומו.

ואולם העירונו שם למה שכתב מו"ר הגאון זצ"ל אחר שהביא את דברי "שדי חמד"²⁴. וזה לשונו:²⁵

ועיין מגן אברהם סימן רט"ו סק"ו, דסבירא ליה שהיא [ברכה שאינה צריכה] דאורייתא ובלאו. ועיין שו"ת רשד"ם [צ"ל מהרשד"ם] אורה חיים סימן א,²⁶

23 פרק א, ובהערתנו בברכת מלך, אות כא.

24 חלק א, מערכת הבי"ת, אות קטו, עג ע"א – עה ע"ב.

25 שם, סוף עמ' תפט.

26 נתקשיתי מדוע היה צריך מו"ר הגאון זצ"ל להביא לחמו ממרחק, והרי התוספות בראש השנה לג ע"א, ד"ה הא ועוד הראשונים שמנינו לעיל, שהובאו גם הם בדברי מגן אברהם, שציין אליו, סוברים שברכה שאינה צריכה היא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ונראה לי שכוונת מו"ר הגאון זצ"ל הייתה להרוויח אגב אורחא את דברי מהרשד"ם בשיטת הרמב"ם בברכות השחר. וזה לשונו: "שמפשוט התלמוד נראה שאין לומר אותם אלא כל אחת ואחת מהברכות במקומם, וכדאמרינן בברכות פרק הרואה [ס ע"ב] כדאיתער [כי

דסבירא ליה שהיא דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, ונראה דלא כזה ולא כזה, אלא כמו שכתבתי לעיל.

הנה לכאורה מתברר מדברי מו"ר הגאון זצ"ל שאינו סובר שברכה שאינה צריכה היא לאו דאורייתא "לא תשא", ואף לא איסור דרבנן, כדעת מהרשד"ם, אלא כמו שכתב לעיל. והדברים טעונים בירור.

יש מי שרוצה לומר²⁷ שמו"ר הגאון זצ"ל סובר כבעל "מנחת חינוך", שהמברך ברכה שאינה צריכה אינו עובר על לאו דאורייתא אלא על עשה "את יי אלהיך תירא". אלא שלעניות דעתי קשה לומר כן מכמה טעמים. הראשון, שמו"ר הגאון זצ"ל אומר במפורש "ולא קשיא מידי קושית המנחת חינוך", והרי כל שיטתו של "מנחת חינוך" בנויה על קושייתו, ודבריו לא נאמרו כהבנה בדברי הרמב"ם אלא כקושיא. ועל ידו השני, אף "מנחת חינוך" נשאר בצריך עיון, ולא הכריע כסברתו. ואף את השלישית קיבצתים, רבנו הרמב"ם נוקט בכל מקום "הרי זה נושא שם שמים לשוא", ולא הרי זה עובר על "את יי אלהיך תירא", ואף בתשובתו²⁸ בדין קריאת המגילה בערים מסופקות אם היו מוקפות חומה בימות יהושע בן נון, הוא פוסק שצריך לקרוא בהן את המגילה בט"ו בלא ברכה. וזה לשונו:

וקוראין בט"ו, ואין מברכין לא לפנייה ולא לאחריה, כי ברכה שאינה צריכה, אסורא דאורייתא הוא, לפי שהוא נושא שם שמים לשוא.

אילו היה סובר רבנו שעובר רק בעשה "את יי אלהיך תירא", היה לו לכתוב: כי ברכה שאינה צריכה איסורא דאורייתא היא, לפי שהוא עובר על "את יי אלהיך תירא". וראיתי שבעל "שדי חמד"²⁹ מביא את דברי רבנו ז"ל בספר המצוות (עשין ד) שהביא את הגמרא בסנהדרין נו ע"א, שעל ידי שהאדם מזכיר את השם בלבד, בלי לברך, נאמר שהוא מאבד את היראה. ומינה הקשה בעל "שדי חמד", שאם נאמר שאיסור ברכה שאינה צריכה כולל בתוכו את מצוות "את יי אלהיך תירא", לא היה לו לומר שהאיסור הוא מטעם "לא תשא". וזה לשון "שדי חמד":

הנה חדית לן מילתא יקירא, דלדעת הרמב"ם חמור ברכה שאינה צריכה ממוציא שם שמים לבטלה בלא ברכה.

מתערך משינתיה לימא וכו' כי שמע קול תרנגולא לימא וכו', וכן כתב הרמב"ם על סדר הגמרא, ודחקו עצמם האחרונים לקיים המנהג שנהגו לאומרים בבית הכנסת משום עמי הארץ, ודי לנו זה הצער". ודוק. ועיין עוד דברי מו"ר הגאון זצ"ל בכתבים, חלק ב, עמ' 675, במאמרו "הרמב"ם וגולת תימן".

27 עיין לעיל, הערה 3.

28 מהדורת בלאו, סימן קכד, הובאה על ידי מו"ר הגאון זצ"ל בהלכות מגילה, פרק א, ציון כד, ומשם לקחתיה. וראה מהדורת פאר הדור, סימן קה.

29 שם עד ע"ב, ד"ה אלא.

ובספר "עין יצחק"³⁰ כותב לבאר בדעת רבנו הרמב"ם שמה שנקט, "והרי הוא כנשבע לשוא", ולא נקט עובר ב"לא תשא", הרי זה משום שפשט הפסוק בתורה מיירי בנשבע לשוא, כדאיתא בגמרא בשבועות ל"ט ע"א, שעל זה העולם נזדעזע, ועל איסור זה אמרו שלוקה. אבל מי שמברך ברכה שאינה צריכה, כיוון שאינו מפורש בפסוק, אינו לוקה. ודקדק רבנו כן מלשון הגמרא בברכות, שהוא עובר "משום לא תשא", היינו שאינו נשבע לשוא ממש אלא כנשבע לשוא. ודבריו הם כדברי הרה"ג אברהם חמאמי שליט"א בספר "ברכת משה". מכל זה נראה שמו"ר הגאון זצ"ל מתכוון לומר שרבנו סובר כבעל "מנחת חינוך".

הקושי וניסיון יישוב בדברי מו"ר הגאון זצ"ל

אלא שעדיין קשה לנו ביאור לשונו של מו"ר הגאון זצ"ל, "ונראה דלא כזה ולא כזה אלא כמו שכתבתי לעיל". אמנם אפשר לומר בדוחק שמו"ר הגאון זצ"ל מביין בדעת "מגן אברהם" שמי שנושא שם שמים לבטלה לוקה, ועל זה אמר שאין דבריו נכונים בהרמב"ם אלא הוא עובר על "לא תשא" אך אינו לוקה, כמבואר לעיל.

אלא שלכאורה אפשר לדייק מתשובת מו"ר הגאון זצ"ל לשאלת הרה"ג אברהם חמאמי, "שהעיקר שאינו לוקה, וכמו שכתב בתירוץ המנחת חנוך", שמי שמברך ברכה שאינה צריכה עובר על מצוות עשה: "את יי אלהיך תירא"³¹. וכוונתו לומר שאמנם את קושיית "מנחת חינוך" לא קיבלנו, אבל את תירוץ ויישובו קיבלנו. אלא שקשה לי, העני בדעת, כיוון שהמעייין היטב בדברי "מנחת חינוך" יראה נכוחה שאין שם תירוץ, אלא כל דבריו הם קושיה על הגמרא בברכות ודברי רבנו. אם כן, לא ברורה לי כדבעי כוונת מו"ר הגאון זצ"ל, ואולי ייתכן לומר שמו"ר הגאון זצ"ל לא נחית לדקדק בדברי "מנחת חינוך", במיוחד לאור העובדה שדבריו נאמרו בעל פה.

ועתה חזיתי בספר "עיניים למשפט"³² שהוא מצדד בדעת רבנו ז"ל, שמי שמברך ברכה שאינה צריכה עובר בעשה. וזה לשונו:³³

ולדעת הרמב"ם יש לדון עדיין אם הוא [איסור ברכה שאינה צריכה] מן התורה, משום דלא תשא הוא דרשה גמורה מן התורה על ברכה לבטלה, אע"פ שעיקרו נאמר על שבועת שוא, מדלא כתיב לא תשבע, שמענין מיניה גם מזכיר שם מים

30 להרה"ג יצחק יוסף שליט"א, כרך ב, כללי ספק ברכות, עמ' שנו.

31 עיין דברי מוה"ר ברוך הלוי עפשטיין ז"ל בתורה תמימה לדברים ו, יג, הערה סט, מה שהקשה על הגמרא בתמורה ד ע"א, ונשאר בצ"ע. ועיין עוד במלוא הרועים, למוה"ר יעקב צבי יאליש ז"ל, לסנהדרין נו ע"א, שהקשה מדוע לא הביאה הגמרא ראיה מ"לא תשא", שהיא אזהרת לאו, ולכן היא עדיפא ממצוות עשה "את יי אלהיך תירא".

32 מוה"ר יצחק אריאלי ז"ל, ר"מ בישיבת "מרכז הרב" בירושלים.

33 ברכות לג ע"א.

לבטלה. והוא הדין בדרך ברכה, וכמו שכתב המהרש"א בנדרים שם [ז ע"ב], וכ"כ הרמב"ן בפירושו לתורה. ואף על פי שבסוגיא בתמורה [דף] ד אמרו דבמוציא שם שמים לבטלה ליכא אזהרת לאו, יש לומר משום שמכל מקום אין הלאו מפורש על ברכה לבטלה, או אפשר שאמנם גם הרמב"ם מודה דקרא לא תשא, הנדרש על ברכה לבטלה אינו אלא אסמכתא, ומכל מקום סבירא ליה דאיסורו מן התורה, דלא גרע ממזכיר שם שמים לבטלה בלא ברכה, שעובר על את ה' אלהיך תירא, וכל שכן דאיכא נמי ברכה לבטלה, ודלא כסברת התוספות, וכן מתבאר בדברי הרמב"ם בחיבורו שם ובתשובה שם.³⁴

הנה ביאר בעל "עיניים למשפט" בטוב טעם את דברי רבנו, ונראה שהיא היא דעת מו"ר הגאון זצ"ל, שברכה שאינה צריכה יש בה ביטול מצוות עשה, "את יי אלהיך תירא", ואיסור מדברי חכמים, "לא תשא את שם יי אלהיך לשוא". לפיכך, מה שהקשינו, שבכל מקום שרבנו הרמב"ם³⁵ כותב שמי שמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום "לא תשא", יש לבארו על פי שיטת מו"ר הגאון זצ"ל, ש"לא תשא" היינו מדרבנן, ואילו "את יי אלהיך תירא" הוא מדאורייתא.

34 אך עיין בעיניים למשפט, ברכות מט ע"א, ד"ה אי חתים בה, בדין מי שטעה ולא הזכיר בראש חודש בברכת המזון "יעלה ויבוא", שאומר אותו לפני ברכת "הטוב והמטיב" "ברוך אשר נתן ראשי חדשים" וכו'. ונסתפק ר' זירא אם חותם בה [עיין דברי מו"ר הגאון זצ"ל בהלכות ברכות, פרק ב, ציון כו, עמ' תקיא, שאין זה בגדר ברכה כלל ועיקר]. וכתב הרב עיניים למשפט ז"ל שהרמב"ם סובר שאין לחתום, כדעת רס"ג והרי"ף ועוד ראשונים. והביא שם את דעת בעל הלכות גדולות, הסובר שיש לחתום כמו בשבתות וימים טובים, וטעמם לפסיקה זו, שאמנם בבבלי נסתפק בדבר, אך בירושלמי מוכרע שצריך לחתום. והקשה מדוע לא פשט הרמב"ם כירושלמי, והכריע כספקו של הבבלי. והשיב שהרמב"ם לא הכריע כירושלמי משום שחתומה בשם היא בגדר ברכה לבטלה ומשום איסור "לא תשא", שהוא מן התורה.

35 יש לציין שרוב מפרשי הרמב"ם לא הבינו כפירוש זה, אלא פירשו שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר על לאו דאורייתא, כמו שכתב מגן אברהם שם. ועיין שו"ת יביע אומר, חלק א, סימן מ, שהביא דבקי פוסקים רבים הסוברים כן. ושאלתי את כה"ר סעיד יצחק הלוי הי"ו, בנו של מוה"ר יצחק יצחק ז"ל, כיצד למדו את ההלכה זו בפני חכמי צנעא, והשיבני שהסבירו את ההלכה כפשוטה, היינו שעובר על לאו דאורייתא, "לא תשא". וראיתי להגאון מהר"י אלאביץ' זלה"ה בהגהותיו על הרמב"ם כ"י להלכות ברכות, פרק א, הלכה יט, שכתב על השגת הראב"ד, וזה לשונו: "אין זה כלום, דכיון כ'תב] רבי'נן] ז"ל לעיל דין ט"ו: כל המברך ברכה שאינה צריכה ה"ו [הרי זה] נושא שם שמים לשוא, אין לך איסור גדול מזה. ע"כ. הנה משמע מדבריו שטעם איסור ברכה שאינה צריכה הוא משום נשיאת שם שמים לשוא, ולא משום "את יי אלהיך תירא". תודתי לכה"ר סעיד יצחק הלוי הי"ו שסיפק בידי מהערות מהרי"א זלה"ה על הרמב"ם.

